Secţiune 1.01

Bongoslavia, mon amour *de Adrian Buz*

În fereastră apar primele semne ale zorilor. Întunericul prinde o nuanţă liliachie şi zgomotele cresc în intensitate. Se aude marea foşnind leneş, un pescăruş ţipă ca un copil tălâmb, salcia freamătă sub briză, revolta greierilor, în difuzorul radioului – paraziţi, o barcă de pescari clipoceşte pe apa liniştită şi, tsss, unul îşi scuipă jarul de tutun dintre buzele pârlite, stelele sfârâie ca ochii unui muribund, pe cer se dezlănţuie un degrade întunecat într-un ţiuit de surzenie astrală. Le aude pe toate, amestecându-se într-o muzica ambientală. De mai bine de douăzeci de ani îşi exersează lirismul la ore matinale. Toate aceste transformări care se petrec zilnic într-o succesiune de mecanism cosmic nu-l mai impresionează, e doar un mod la îndemână de a-şi umple mintea. În schimb, îl sâcââie migrena scârboasă care îi însoţeşte insomnia de la o vreme. Şi, ca şi cum nu ar fi de ajuns, acum îi fluieră o nară. Ar vrea să aibă şi el un nas prevestitor, cum tocmai citise într-un roman de curând. Foarte amuzant, romanul, doar că el nu se amuză deloc de această situaţie. Îl irită. Mai bine de douăzeci de ani de insomnie, când eşti o fire pasională, te poate costa. Somnul îl vizitează uneori sub forma unei amorţeli neconvingătoare, un animal molatic care dispare la miezul nopţii, alungat de strigoii pe care mintea îi secretă. A încercat mai multe reţete, kilograme de prafuri, a consultat diverşi medici şi terapeuţi, vraci şi babe, hipnotizatori şi parapsihologi, rezultatul a fost de fiecare dată acelaşi: strigoii la ora 12 din noapte, lirismul matinal. Şi în aceste circumstanţe, fără o igienă mentală strictă, se putea să fi păţit lucruri mult mai rele. A învăţat să-şi disciplineze gândurile şi să-şi suprime pasiunile. Şi-a dresat cu răbdare strigoii. Doar că acum aceştia, ca şi cum migrena şi nasul fluierător nu ar fi de ajuns, îşi fac de cap. Amintiri neaşteptate îi străbat mintea, purtându-l într-o călătorie nefastă şi cam zdruncinată. Apoi se opreşte brusc în faţa unui individ destul de tânăr, care vine să-i ia un interviu pentru o revistă din capitală: Maestre, suntem la pământ, cultura a ajuns orfanul unei societăţi dezabuzate. Ce face artistul să-şi susţină

cauza? Până la ce nivel trebuie să se implice el în politică? Lipsa de optimism a bărbatului din faţa lui îl dezumflă şi îi provoacă un răspuns pe care nu îl doreşte. N-ar fi oare mai bine să vorbim despre creaţie? sunt atâtea lucruri care ne scapă. Văicăreala asta nesfârşită nu aduce nimic bun. Ce ne facem? Sau ce facem? Fiecare îşi are în buzunar propria soluţie, fiecare deţine răspunsul chiar acolo, în ceea ce produce. Restul dispare, dar arta nu dispare niciodată, dacă ai un mesaj şi îl prezinţi cum trebuie. Politică? Hai să-ţi povestesc cum mi-am făcut eu duşmani după revoluţie. M-au curtat oameni din toate partidele. Eram numai bun de măritat, mai curat ca Preafecioara… indiferent ce-o vrea să însemne… mă scuzi, sunt ateu. Pentru că, ziceau ei, eu nu mâncasem căcat înainte şi dădeam credibilitate partidului. Ştii ce le-am zis, la toţi, fără discernământ: păi dacă eu n-am mâncat şi voi aţi mâncat, cum să stăm împreună la aceeaşi masă?

Prin fereastră zorile aduc o lumină mov ca un înec. Zgomotele cresc în intensitate şi, pe măsură ce soarele îşi anunţă prezenţa, nerăbdarea lui creşte. Trebuie să-şi prepare nişte pânze, ramele sunt neîngrijite, lemn cu noduri, bine că au murit toţi meseriaşii de altă dată! Apoi, la amiază va coborî pe plajă cu hârtie şi cutia de pasteluri şi poate abia atunci îşi va regăsi liniştea. Dar până atunci…

Politică? L-a plimbat un pic prin atelier, i-a arătat câteva lucrări recente, i-a povestit despre galeristul lui, şi despre cât de necesar îi e… a încercat să-l ducă cu vorba. Dar, mai bine, nu ieşim noi doi fain-frumos şi bem o bere la Fifi? E aici, după colţ. Şi au ieşit la Fifi. Au mai discutat diverse lucruri, chestii mărunte, l-a prezentat oamenilor de acolo… domnul e de la o revistă din capitală… artişti fără şansă, retori ocazionali, plini de vervă, băutori de performanţă. Provincialism, gândea bărbatul de la revistă. Au făcut politică într-o gălăgie smintită, s-au certat, ba chiar cred că s-au îmbătat puţin, pentru că tipul a pierdut trenul la care îşi rezervase bilete pentru întoarcere, aşa că l-au condus la gară cu mare zarvă, era trecut de miezul nopţii, a prins un tren de noapte în ultima clipă. În tren şi-a căutat carnetul cu note în geantă şi a descoperit că cineva îi umblase acolo. A explodat de furie.

De fapt, nu îi furase nimeni nimic, cine umblase acolo îi pusese două cutii de bere şi în carnet, peste note îi desenase în cărbune o caricatură. Se recunoscu, cu un cap uriaş şi un corp minuscul, cu o privire tâmpă, un funcţionar cu mapă şi trei pixuri în buzunarul de la cămaşă. Recunoscu intenţia, dar nu gustă gluma. Probabil vreunul din nenorociţii ăia care îl înghionteau la masă. Peste câteva zile bătrânul citi în revista respectivă un reportaj scris tendenţios, el citat pe bucăţi, răstălmăcit, cu accent pe partea politică, ca şi cum autorul ar fi avut nişte polițe de plătit. „Ei au mâncat căcat înainte, eu nu, îmi mărturisi maestrul". Închisese revista dezamăgit.

O fi cinci? Iritarea creşte. Îşi maseză tâmpla şi priveşte tavanul. O băltoacă de lumină cade din becul radioului tocmai într-un colţ îndepărtat. Se ridică în capul oaselor şi îşi maseză genunchii ţepeni de reumatism. Zgomote limpezi ajung prin aerul încremenit. Priveşte spre fereastră. Aude marea, stelele împrăştiate pe cerul ţiuind de tăcere, aude o muzică smintită venind de la terasa de pe plajă, nişte tineri care nu s-au oprit din băut de când au venit, pescarii, tsss, şi jarul de tutun care cade în apă, şi nişte voci de copii, pescăruşi siniştri, un actor patetic recitând din clasici în difuzor, pentru cine? la ora cinci, o fi cinci? nu cred că e cinci, şi îşi lasă picioarele jos din pat, îşi caută papucii pe ghicite. Da, se simte un pic mai bine şi briza care vine în valuri prin perdea îi aduce o duhoare sărată de putreziciune. Da, ceva mai bine. Iese pe terasă şi vede dunga orizontului uşor încreţită, o dâră liliachie peste care soarele îşi va înălţa capul, un cap mare şi rotund, de ţăran sănătos şi nesimţit. E cuprins de un freamăt matinal, migrena se retrage, o voioşie stranie care urcă din călcâie şi deodată o lumină difuză creşte de la orizont cu fiecare clipă, aproape că o vede pe mare ca pe o ceaţă fosforescentă, aerul se aprinde şi vede, în sfârşit începe să vadă, vede pescăruşii, vede pescarii alunecând pe apă în barcă, o fi cinci? şi lumina a trecut prin el mai departe, exorcizând strigoi cu chipuri de funcţionari culturali. Vede. Vede un cadru de film, vede un film de Fellini: măsuţa de răchită, un pahar mânjit de vin, pipa şi futacul nichelat, leandrul cu flori în vasul de ceramică pe fondul alb,

acum liliachiu, al zidului proaspăt văruit, râpa plină cu tufe de ricin şi iederă pitică, plaja lată, pescăruşii acolo şi pescarii şi terasa pe care forfoteşte o ceată de tineri beţi, două fete aleargă spre pescăruşi şi, când ajung lângă ei, una vomită iar cealaltă îi ţine părul, păsările se ridică răcnind, o haită de câini jucându-se, iubindu-se şi când al doilea val de lumină trece prin peisaj se aruncă toţi în mare cuprinşi de o stranie bucurie câinească, şi ţipete de copii-pescăruşi se amestecă printre vocile aspre ale pescarilor şi gâlgâiala de vomă a fetei şi chiotele nepământene de bucurie ale câinilor şi muzica aceea scrâşnitoare, industrială, vocea din difuzorul radioului, un actor bătrân sărbătorindu-şi ratarea cu clasici, cuprins şi el, ca şi pescarii, ca şi pescăruşii, ricinul, câinii, pipa, un grup de strigoi îndărătnici şi bătrânul artist, maestrul… cuprinşi toţi şi toate de aceeaşi stranie bucurie, soarele aruncând de sub orizont valuri de lumină. O bucurie în care nimic nu e urât, totul devine o stare de zbor, valuri de lumină ca un drog sintetic şi briza se stârneşte şi taie aerul amestecând mirosul de putreziciune cu muzica acestui capăt de omenire, fetele dansează uşurate de conţinut, tinerii bat cu halbele de bere în mese, cântând porcării, pescarii tuşesc şi scuipă jarul de tutun dintre buze şi câinii s-au înmulţit peste măsură, plaja lată abia îi încape, dilataţi de o bucurie neobişnuită, bătrânul sărbătorindu-şi într-un chip neaşteptat victoria asupra strigoilor cu căpăţâni uriaşe şi linguri înfipte în pălărie şi priviri mici, pesimiste, scăpărând răzbunătoare şi stop, strigă Fellini, tăiaţi, pentru că filmul de aici devine o farsă.

Radioul ţiuie. Actorul, sătul de clasici, anunţă: a fost ora cinci. Vă prezentăm în continuare un jurnal de ştiri pe scurt. Ştiri externe. Bombardamentele de ieri asupra Bongoslaviei s-au soldat cu 80 de victime în rândul populaţiei civile. Câteva rachete au ratat ţintele şi au lovit un cartier din orăşelul B. Generalul W. Buzzcock, conducătorul misiunii Organizaţiei Militare a Forţelor Aliate în Bongoslavia, îşi cere scuze pentru pierderile colaterale. Ştiri interne. Guvernul a semnat actul prin care statele satelit ale OMFA aderă formal la cauza OMFA ceea ce presupune acordarea unui un credit nelimitat şi o derogare de

responsabilităţi a OMFA în cazul unui eşec, sau a eventualelor distrugeri comise în timpul luptelor. Semnarea acestui act preliminar este necesară, având în vedere intenţia reală de aderare. Şi acum, meteo.

Bătrânul rămase ţeapăn cu palmele sprijinite în marginea de zid a terasei. Toată bucuria anterioară se transformă într-o furie cumplită, o furie care, în ciuda soarelui care tocmai îşi iţea capul uriaş de sub linia creaţă a orizontului lichid, îi învie toţi strigoii, unii despre care nici nu ştia că există. Şi atunci văzu ceva monstruos, ceva oribil, un vortex de personaje, de culoare şi obiecte distrugătoare, o halucinaţie în care se prăbuşi. Bongoslavia, mon amour, şopti el. Dar muşcata din ghiveci tăcu, eliberă doar un miros acru, mirosul nebuniei.

*

În Curierul din 3 august, anul curent a apărut această ştire pe care o ataşez aici – nu voi folosi numele reale, le cunoaşte deja toată lumea, dar şi pentru a păstra iluzia unei ficţiuni.

„Pictorul TG arestat

În urma unei cercetări care a durat câteva zile a fost descoperit autorul controversatului graffiti executat pe clădirea Centrului cultural francez din oraşul C în persoana pictorului TG. Reacţia extrem de promptă a organelor abilitate a fost dictată şi de anumite raţiuni politice, având în vedere apropierea semnării pactului de aderare a ţării la OMFA. Probabil că întâmplarea ar fi trecut neobservată, fără consecinţe pentru autorul ei, dacă în ultimul număr din Paris Match nu ar fi apărut o reproducere a graffitiului respectiv. Procesul este pe rol şi urmează să se stabilească dacă autorul a avut discernământ, se pare că artistul a suferit o depresie nervoasă şi acum se află internat la secţia de psihiatrie a spitalului municipal din C. Însă procurorii care anchetează cazul au fost surprinşi să constate că între timp graffitiul incriminator a dispărut de pe peretele clădirii, a fost extras cu grijă din tencuială. Astăzi purtătorul de cuvânt al inspectoratului poliţiei va da o declaraţie prin care va face cunoscute opiniei publice ultimele cercetări în acest caz”.

*

Pentru că am câteva ore libere dau o fugă la Fifi, o cârciumă populară unde poţi întâlni diverse personaje care au câteva ore libere şi dispoziţie pentru trăncăneală, dar nu înainte de a mă burduşi cu ziare proaspete. Intru precipitat, sperând că voi găsi aici pe cineva care să-mi spună noutăţi despre nenea T, altele decât ce scriu ziarele, sau, în orice caz, să mă lumineze asupra situaţiei. Toate s-au întâmplat atât de repede şi în mai puţin de-o săptămână ne-am trezit cu el arestat, apoi, închis la veseli. Nu greşesc, la o masă, în spate îi văd pe M discutând precipitat cu A. Îi fac semn fetei să-mi aducă o bere la masa lor şi mă aşez, vreau să scot ziarele, dar renunţ. Prefer să aud mai întâi versiunea lor.

— Hai, vă rog frumos, luaţi-o de la capăt…

M, cel care vorbea când m-am aşezat – se pare că el ştie mai multe, răsuflă zgomotos şi face un semn exasperat cu mâna. E clar că l-am întrerupt şi chestia asta îl enervează teribil. De partea cealaltă, A nu mai poate să aştepte. M-ar strânge de gât bucuros.

— Şi dacă vine altul când ajunge la jumătate cu povestea? mă repede el. Dar îmi face un hatâr şi, ca şi cum ar speria un stol de ciori, dă din mâini către M.

— Zi-o domnule de la capăt… dar mai taie că mă usuc aci de nerăbdare…

Din ce povesteşte M reies următoarele: nenea T, aşa îi ziceam noi în cârciumă… te trezeai cu el în capul mesei când se întorcea de la atelier acasă… la o bere şi un pic de politică şi, când ne ambalam, ne caricaturiza pe fiecare, le-am păstrat pe toate, ne citea atât de bine, încât aproape că de multe ori nu ne venea să râdem, mulţi chiar se supărau pe el, eu n-am reuşit, deşi pe mine mă desena de fiecare dată cu nişte ochi mici, porcini, ticăloşi, încercând să mă vindece de patimi şi răutăţi, omul are un talent special cu care poate să te îngrozească, într-adevăr, un observator foarte atent, dar cu un umor excepţional, un umor firesc care, chiar şi în situaţii extreme, atunci când găseşte că se cere o acţiune – de obicei un protest fie politic, fie social, fie pur şi

simplu sancţiona tâmpenia vreunui funcţionar amator de glorie… îl obliga să o facă în felul lui, răsuflând vitalitate, pasiune, poate sentimentalism, de multe ori compasiune… însă întotdeauna umor… îl ferea de ridicol. Nenea T, mă întorc la povestea lui M, era la mare – ştim toţi că acolo dispare în fiecare vară şi lucrează până spre toamnă în căsuţa pe care şi-a cumpărat-o în satul V. S-a trezit într-o dimineaţă plin de draci. Se pare că îl chinuia insomnia şi spre dimineaţă a auzit la radio ştirile. Şi ceva l-a enervat atât de cumplit, zice M dramatic, prefăcându-se că nu ştie ce – când vorbim despre politică, M. e un tip foarte alunecos, imparţial, dar cu toate partidele… şi nu-i merge rău… în fine, reiau, l-a enervat atât de tare, încât şi-a vârât în geantă sprayurile, le are întotdeauna la îndemână, nu e la prima faptă, despre nenea T. se poate spune că are o sămânţă de anarhist în el… şi a fugit înapoi în oraş. A comis rapid acel graffiti pe clădirea Centrului cultural francez, apoi s-a întors la mare ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Dar… de fapt, ce s-a întâmplat?… zic eu că e exact umorul lui nenea T… Şi-a semnat creaţia. Da, cu numele lui întreg, aşa cum îşi semnează toate lucrările. Nici nu cred că mai era nevoie, nefiind la prima faptă, omul avea, din punctul ăsta de vedere, o reputaţie de derbedeu. Dar poate că de aceea a simţit nevoia să o semneze. Să le arate că nu e vorba despre un derbedeu. E vorba despre TG. M mă aprobă neconvins. A ticăie din limbă plin de uimire.

— Domnuleee, nu m-aş fi gândit la asta, se poate să fie aşa… zi mai departe, îl ameninţă iar pe M, fluturându-şi mâinile prin aer.

Cu sau fără intervenţia mea subtilă, astea-s lucruri pe care le cunoaştem. M urmează să ne relateze ceea ce nu cunoaştem.

— Nenea T a fost arestat urgent şi adus al poliţie, i s-au prezentat capetele de acuzare. Sabotaj politic, terorism, subminare sau cam aşa ceva. Nu vandalism, sau altă porcărie minoră. Nu, domnule, i-au tras-o politic. Cică au impus-o circumstanţele, chestia cu aderarea. Acum vine procurorul ăsta care e mare admirator de artă, îl ştia bine pe nenea T, chiar recent cumpărase de la el nişte lucrări, de fapt, individul e mare bandit, cică are o reţea şi le scoate din ţară, le trimite

undeva în Europa, unde se vând al naibii de bine… în fine, ăsta, procurorul, care se întâmplă că se ocupa de cazul lui, îi sugerează să pledeze pentru iresponsabilitate, aşa, că îl cunoaşte şi ţine la el, să pună toată afacerea pe seama unei căderi nervoase, mai spune M. Avocatul lui nenea T îl convinge că e cea mai nimerită soluţie. Şi aşa ajunge bătrânul la balamuc.

În încheiere M deraiază şi se pierde în detalii inutile, ce-a zis cutare şi cutare când au aflat. Însă esenţa povestirii asta e, astea sunt faptele. Procurorul care îl anchetează a sugerat figura cu iresponsabilitatea. M ştie de la o nepoată care e prietenă cu fiica lui nenea T. Deci omul nu şi-a pierdut minţile, e doar o manevră.

— Nu ştiu sigur, dar aşa se pare. Cică odată ajuns în spital, n-a mai vrut să vorbească cu nimeni, nici măcar cu familia. Dar hai să vă zic ce-am mai auzit. Bucata asta de zid care a dispărut…

A e gata să cadă de pe scaun, eu încremenesc cu berea în dinţi.

— …da, domnule, zidul acela pe care a scris nenea T Bongoslavia, mon amour, aţi văzut chestia? Cam suprarealistă, mitologică, dar dură, ceva în maniera lui Kahlo, deşi mai aproape de nord-americanii ăia nebuni, de Coleman, sau de Connett, poate, cu bombe călărite de militari cu capete uriaşe şi figuri pătrăţoase, nişte păsări bizare, cu boturi de câini în loc de ciocuri, o femeie care vomită sugari şi nişte bărci de pescari care scot în năvoade sicrie… n-aţi văzut-o?… pe fondul unei vegetaţii luxuriante, dar în nuanţe de mov, un mov-liliachiu… în vegetaţia asta bogată, dacă priveai cu atenţie, vedeai literele, Bongoslavia, mon amour… nasoală rău de tot chestia, mie nu mi-a venit să cred când am văzut-o, nu semăna cu lucrările lui obişnuite, îmi vin în minte nudurile japoneze, portretele senine… dar m-am luat cu vorba… hai să vă zic… cică, de fapt, procurorul care anchetează toată povestea ar fi tocmit nişte borfaşi să scoată lucrarea de-acolo… şi cică ar fi vândut-o unui francez, sau american… aşa am auzit, bani, domnule, nu glumă… mai ales că era şi semnată… a scos-o din ţară într-un avion militar care mergea în Bongoslavia cu materiale militare, de acolo alt avion militar i-a adus-o francezului acasă… filiera

funcţionează de aproape un an, cam de când a început războiul… opere de artă, lucrări din patrimoniu, marfă de contrabandă, droguri, chestii care aduc bani… şi să nu mă puneţi acum să vă spun de unde ştiu…

Deodată toată povestea capătă o altă întorsătură, un înţeles mult mai dramatic răzbate din fapte. Încerc să văd amplitudinea acestei situaţii şi să-i înţeleg semnificaţiile.

— Da, domnule, ce, arta nu e o marfă? voi ce credeaţi?… dar îţi dai seama cum ar reacţiona nenea T, dacă ar afla… sau poate că a aflat, de-aia a amuţit aşa… zău că sunteţi nişte naivi!

Nu-mi vine să cred, mi se pare absurd. Peste masă se lasă o tăcere prelungă. Mă gândesc că bucata de zid nu putea să dispară oricum, povestea pare plauzibilă. Şi nu pot să nu văd subiectul senzaţional al unei povestiri pe care simt că trebuie să o scriu. Mintea îmi fierbe, sunt cuprins de o frenezie aproape isterică, mi se arată toate înţelesurile şi aş vrea să le adun într-o concluzie, dar mă anulează o mare neputinţă. Cum aş putea să-l îndes pe omul acesta atât de viu în câteva rânduri? Cum aş putea să îndrăznesc să-i fur eu felia asta de viaţă din biografie şi să-mi permit concluzii cu morală? Mă gândesc că, dacă povestea cu procurorul bandit şi filiera franceză nu ar fi reală, aş putea să încerc să speculez un pic, să o compun, să o inventez eu, o ficţiune. Îmi termin berea în tăcere şi ies de la Fifi răvăşit, mic, cu capul plecat. Bongoslavia, mon amour. Când ajung în faţa Centrului cultural francez, mă opresc şi pipăi zidul spart. Deci povestea e reală, chiar aşa s-a întâmplat. Plec distrus.